

Avfallsplan 2023–2030

Arvika, Eda och Årjängs kommuner

HUVUDDOKUMENT

Återbruket ökar
och avfallets
mängd minskar

Återvinningen ökar
och
avfallshanteringen
är säker

Service och
tillgänglighet
en ökar

Nedskräpningen
minskar

AVFALLSPLANENS INNEHÅLL

Avfallsplanen för Arvika, Eda och Årjäng innehåller tre delar:

- Avfallsplanens huvuddokument
- Handlingsplaner med mål och åtgärder
- Bilagor

I avfallsplanens huvuddokument kan du läsa om dagens avfallshantering i de tre kommunerna såväl som framtidsplanerna.

Bilagorna innehåller bakgrundsfakta till avfallsplanen.

I bilaga 1 hittar du handlingsplanerna som innehåller mål och delmål samt åtgärder för respektive kommun.

Du kan enkelt ladda ner publikationerna på respektive kommuns hemsida.

arvika.se

eda.se

arjang.se

Illustrationer: VIGE,

INNEHÅLL

1. Inledning.....	3
2. Syfte.....	4
3. Målområden.....	6
Övergripande mål.....	6
Målområde 1: Återbruket ökar och avfallsets mängd minskar	7
Målområde 2: Återvinningen ökar och avfallshanteringen är säker.....	8
Målområde 3: Servicen och tillgängligheten ökar.....	9
Målområde 4: Nedskräpningen minskar.....	10
4. Samhällsutveckling och avfall.....	12
EU:s avfallshierarki	13
Agenda 2030.....	14
Nationella miljömål	15
Regionala och lokala mål.....	16
Barnperspektivet	16
5. Nuläge och framtid i regionen.....	18
6. Styrmedel och verktyg.....	19
Information och kommunikation	19
Taxor och föreskrifter.....	19
Inköp och upphandling.....	19
Fysisk planering av staden.....	19
7. Genomförande och uppföljning	20
8. Förteckning av bilagor	22
9. Referenser	23

1. INLEDNING

Kommunen, tillsammans med varje verksamhet, företag och enskild kommuninvånare, ansvarar för att så långt som möjligt undvika att skapa avfall. Att sedan återbruka eller sortera för återvinning det avfall som uppstår ska vara enkelt och en självklar del i vardagen. För att uppfylla lokala, nationella och internationella mål som rör avfallsområdet krävs samarbete mellan alla aktörer i samhället. Tillsammans kan vi minska den påverkan avfallet har på människan och naturen.

Avfallsplanen är ett styrdokument för utveckling av avfallshanteringen i kommunen och denna omfattar mål och åtgärder för hur kommunens avfallshantering ska bli miljömässigt hållbar och tillgänglig. Den grundar sig i globala, nationella och lokala miljömål och strategier som alla bidrar till att skapa ett hållbart samhälle ur de tre grundpelarna ekologiskt, ekonomiskt och socialt. Avfallsplanen är ett levande dokument och är en av grunderna till kommunens verksamhetsplanering.

Det här dokumentet utgör avfallsplan för åren 2023–2030 och har tagits fram genom ett kommunöverskridande samarbete mellan Arvika, Eda och Årjängs kommuner. Avfallsplanen är gemensam för de tre kommunerna och till planen finns en kommunspecifik handlingsplan för varje kommun. Revidering av avfallsplanen ska ske minst vart fjärde år men planen kan vid behov revideras och nya delmål och åtgärder tas fram även under planperioden.

Avfallsplanen har idag en betydligt större omfattning jämfört med tidigare. Planen innehåller inte bara mål och åtgärder för att öka materialåtervinningen och att ta hand om det avfall som uppstår på bästa sätt, planen omfattar även åtgärder för förebyggande och minimering av mängden avfall samt nedskräpning. Därför är det viktigt att kommunens invånare och verksamhetsutövare såväl som verksamheter och medarbetare inom kommunen deltar för att genomföra åtgärderna och uppfylla målen.

Under år 2021 och år 2022 har arbete pågått med avfallsplanen. En projektgrupp med tjänstepersoner från Teknik i Väst AB och Årjängs kommun har drivit processen och har regelbundet haft avstämningar med en utsedd grupp av politiker med representanter från alla tre kommunerna. I processen med framtagande av handlingsplan med mål och åtgärder har flera workshops hållits där representanter från kommunernas samtliga verksamheter varit deltagande. Workshoparna har varit kommunöverskridande och skett helt och hållet digitalt. Några kortare möten med utvalda verksamheter har också genomförts för att fånga upp särskilda frågor. I avfallsplanen har även elever från mellanstadiet varit delaktiga genom att ha svarat på en enkät. Utvalda svar på enkäten presenteras under varje målområde under rubriken "Barnens tips". Läs mer om planprocessen och framtagandet av avfallsplanen i bilaga 5.

2. SYFTE

Syftet med avfallsplanen är att

- Bidra till att uppfylla de inom avfallsområdet nationella miljökvalitetsmålen och de globala målen för hållbar utveckling Agenda 2030.
- Tydliggöra kommunens inriktning inom avfallsområdet och utgöra ett strategiskt styrdokument för att utveckla avfallshanteringen.
- Öka samverkan i avfallsfrågor inom kommunens verksamheter och mellan Arvika, Eda och Årjängs kommuner.

Foto: Ett dopp i rent vatten, Årjängs kommun

3. MÅLOMRÅDEN

Avfallsplanen innehåller fyra målområden. De fyra målområdena innehåller delmål för planperioden, samt åtgärder för hur dessa delmål ska uppnås. Här redogörs för de mål och delmål som kommunerna gemensamt beslutat om att uppnå under planperioden. Åtgärderna för att uppnå delmålen hittas i kommunernas handlingsplaner, dessa återfinns i bilaga 1. Målområdena ses som den effekt som vi vill uppnå, och delmålen är den prestationen som vi vill genomföra för att uppnå målområdet. Dessa i sin tur ska bidra till att nå det övergripande målet med avfallsplanen.

ÖVERGRIPANDE MÅL

Kommunen förebygger resursslöseri och minimerar uppkomsten av avfall för att bidra till ett hållbart samhälle.

MÅLOMRÅDE 1: ÅTERBRUKET ÖKAR OCH AVFALLETS MÄNGD MINSKAR

För att nå ett hållbart, cirkulärt samhälle måste synen på avfall och konsumtion förändras om vi ska kunna nå de globala, nationella och lokala miljömålen. I första hand ska vi se till att hushålla med naturresurserna. Enligt EU:s avfallshierarki, som vi berättar mer om i avsnitt 4, ska vi därför arbeta förebyggande genom att minimera uppkomsten av avfall. Det är det bästa sättet att minska användningen av jordens resurser och påverkan på miljön. Kommunerna har beslutat om följande delmål för att minska avfallet och öka återbruket:

- Minska kommunalt avfall från hushåll och verksamheter med 20 procent till år 2030.
- Minska matsvinn från kommunens verksamheter med 20 procent till år 2030.
- Förutsättningarna till återbruk inom kommunen och kommunala bolag ökar till år 2027.
- Förutsättningarna till återanvändning och materialåtervinning av bygg- och rivningsavfall inklusive jord- och schaktmassor ökar till år 2027.

För att nå delmålen arbetar kommunerna med en rad åtgärder som presenteras i handlingsplanerna. Det handlar bland annat om att öka medvetenheten om matsvinn i skolorna, öka förutsättningarna till återbruk av till exempel möbler genom en digital plattform, genomföra hållbara inköp med fokus på förebyggande och återbruk, ta fram en masshanteringsplan för lokal hantering och återvinning av massor, öka återbruk av bygg- och rivningsavfall både inom kommunens verksamheter och från hushållen, kommunicera och informera om vikten av att göra hållbara inköp och återbruka så mycket som möjligt.

Barnens tips för att öka återbruk och minska avfallets mängd:

”I skolan, ta lite och smaka först innan man tar mer för att undvika att kasta mat”

”Spara och lägga i kylan om man är klar så kan ens pappa ta maten nesta dag annars kan man lägga maten i en kontiner så det blir till odel mark och sen kan man göra tomater, potatis, morot och mycket mer”

”Man kan sälja saker och sen få pengar och alla vill väl ha pengar”

MÅLOMRÅDE 2: ÅTERVINNINGEN ÖKAR OCH AVFALLSHANTERINGEN ÄR SÄKER

Avfall är resurser med olika värde och inte bara något som vi måste göra oss av med. När avfall trots återanvändning och återbruk uppkommer, är det en resurs som ska tas om hand på ett miljöriktigt sätt. Avfallshanteringen måste vara giftfri och hanteras genom biologiska och tekniska cirkulära materialflöden, till exempel biologisk återvinning eller materialåtervinning. Det farliga avfallet som uppstår ska tas om hand på ett säkert sätt. Andelen avfall till återvinning måste öka för att minska förbrukningen av naturresurser. Kommunerna har beslutat om följande delmål för att uppnå cirkulära materialflöden och säker avfallshantering:

- Minska mängden restavfall med 30 procent till år 2030.
- Minska andelen farligt avfall och elektronikavfall i kommunalt avfall med 50 procent till år 2030.
- Kommunen hanterar de nedlagda deponierna och minimerar risken för spridning av miljögifter i samhället senast år 2030.
- Kommunen bidrar till att begränsa spridning av invasiva växter genom säkrare hantering av trädgårdsavfall.

För att nå delmålen arbetar kommunerna med en rad åtgärder som presenteras i handlingsplanerna. Det handlar bland annat om att erbjuda eller förbättra sorteringen av matavfall, införa fastighetsnära källsortering i flerfamiljshus och kommunala verksamheter, minska mängden restavfall genom till exempel projekt "töm säcken", utöka möjligheten att lämna sitt farliga avfall på fler platser, kommunicera och informera om vikten av att sortera sitt avfall rätt.

Barnens tips för att öka återvinningen och göra avfallshanteringen säker:

"Man kan göra i ordning olika påsar och märka upp dem så det blir lätt att se var de olika soporna ska."

"Om man åker direkt när påsen är full så blir det inte så jobbigt."

"Prata och informera de som inte kan. Sätta upp planscher och affischer på hur man ska sortera."

"Om vi skulle säga att vi kan tänka oss hur det ska se ut i framtiden, vi kan ju tänka och se hur det kanske ser ut om vi inte källsorterar, och göra en bild och skriva ut den i tidningen så tror jag att dom som inte källsorterar kommer börja med att källsortera, för ingen vill ha en okällsorterad jord, dessutom så dör många djur."

MÅLOMRÅDE 3: SERVICEN OCH TILLGÄNGLIGHETEN ÖKAR

Att sortera och lämna sitt avfall på rätt sätt ska vara lätt och tillgängligt för alla kommuninvånare. Att det ska vara tillgängligt innebär även tillgänglighet för till exempel invånare utan bil, eller personer med funktionsnedsättning. Information om hur och vart man sorterar sitt avfall ska vara lätt att förstå. Enkla och tydliga system för insamling och god service skapar goda förutsättningar för att minska mängden avfall och öka återvinningen. Det handlar inte bara om att ta fram rätt sorts kommunikationsmaterial utan i det kommunikativa arbetet är det också viktigt att få människor att ändra synen på avfall och sortering. Genom att förmedla att avfallet är en resurs och att det finns ett värde i att sortera rätt ökar förståelsen för varför vårt beteende måste förändras. Kommunerna har beslutat om följande delmål för att för att alla kommuninvånare ska kunna bidra till en hållbar avfallshantering:

- Kommuninvånarna är nöjda med avfallshanteringen i kommunen.
- Information om sortering av avfall finns tillgänglig för alla kommuninvånare.

För att nå delmålen arbetar kommunerna med en rad åtgärder som presenteras i handlingsplanerna. Det handlar bland annat om att kommuninvånarna ska kunna lämna ifrån sig sitt avfall närmare hemmet, utöka öppettiderna på återvinningscentralerna, ta fram ett informationsmaterial som ska vara lättförståeligt även för dem med svenska som andraspråk och personer med lässvårigheter, aktivt arbeta med information och kommunikation i flera kanaler.

Barnens tips för bättre service och tillgänglighet:

”För att nå ut till människor med information så mer tv, radio, internet information”.

”Komponera musik som berättar om återvinning”

”Att informationen kommer upp på telefonen på det språk som dom har inställt på telefonen”

”Man använder Google translate på alla språk”

MÅLOMRÅDE 4: NEDSKRÄPNINGEN MINSKAR

Det sämsta som kan hända med avfallet är att det hamnar i naturen. Nedskräpningen i våra städer och landsbygd, vid våra vägar och i miljön påverkar djur, natur och människor på ett väldigt negativt sätt. Nedskräpning är ett världsomfattande miljöproblem och omfattar allt från den lilla kapsylen som hamnar i havet till möbler och fordon som dumpas i skogen. Det är viktigt att var och en av oss tar ansvar och tar upp kampen mot nedskräpning. Kommunerna har beslutat om följande delmål för att minska nedskräpningen:

- Kommunen förebygger och minskar nedskräpningen i såväl stadsmiljö som i natur och vattendrag till år 2027.

För att nå delmålen arbetar kommunerna med en rad åtgärder som presenteras i handlingsplanerna. Det handlar bland annat om att utreda om skräpmätningar kan vara en bra metod för uppföljning, engagera allmänheten, föreningar, företag och skolelever i den årliga kampanjen skräpplockardagarna, utreda och optimera papperskorgars placering, redogöra för kostnaderna av nedskräpning, informera och kommunicera löpande om vikten av att inte skräpa ner i sin omgivning.

Barnens tips för att minska nedskräpningen:

”Barn eller vuxna kan säga till dem som slänger skräp fel”

”Påminnelserlappar, där det står vart man ska slänga skräpet”

”Man kan hjälpas åt att plocka upp skräp från naturen”

”Man kan ge filmtips till dem som inte förstår hur man ska sopsortera. Film finns till exempel på SVT Play eller TV4”

”Skaffa soptuna i bilen “

”att man ska sluta köpa mat och kläder och köpa robux istället”

Foto: Byggnation av våtmark för lakvattenhantering, Eda kommun

4. SAMHÄLLSUTVECKLING OCH AVFALL

Utvecklingen inom avfallshantering går ständigt framåt i Sverige och i världen. Sett ur ett historiskt perspektiv har vi i Sverige gått från att deponera, det vill säga lägga avfallet på soptippen, det mesta av det kommunala avfallet som uppstår i hushållen till att energi- eller materialåtervinna detta. År 2020 tog Sveriges regering fram en strategi för cirkulär ekonomi, att gå från dagens linjära ekonomi "slit och släng" till ett hållbart kretslopp där så mycket som möjligt förebyggs, återvinns och så lite jungfruliga material som möjligt används. Att gå från linjär till cirkulär ekonomi är en stor omställning som påverkar avfallshanteringen. Det handlar om att inte bara se avfall som sopor som vi bara vill göra oss av med, utan att i stället se avfall som en resurs och nytta.

Den cirkulära ekonomin påverkar material och produkters hela livscykel från design, tillverkning, användning, insamling och återvinning. Kommunen är med och påverkar hela den cirkulära kedjan. I upphandling och inköp kan kommunen ställa direkta krav på hållbarhet och cirkuläret. När avfallet blir ett avfall, tar kommunens renhållning hand om det avfall som uppstår på miljömässigt bästa sätt. Genom att i första hand skapa förutsättningar för mer återbruk och i andra hand samla in och materialåtervinna avfallet som uppstår kan resurserna användas cirkulärt. Här är det viktigt att ha ett lätt och tillgängligt insamlingssystem som gör att produkter och material kan källsorteras för återbruk och återvinning.

Figur 1. Schematisk bild över cirkulär ekonomi. Källa: naturskyddsforeningen.se

För att klara de ambitiösa klimat- och miljömål som beslutats på internationell, nationell, regional och lokal nivå måste avfallsmängderna minska. Det handlar bland annat om att köpa mindre, återbruka mera och förpacka produkter på ett bättre sätt. Det avfall som uppstår måste hanteras på ett miljömässigt bättre sätt genom materialåtervinning eller biologisk behandling.

I det här avsnittet redogörs för de övergripande internationella, nationella, regionala och lokala mål och riktlinjer som har påverkan på avfallsplanens mål och åtgärder.

EU:S AVFALLSHIERARKI

EU:s avfallshierarki, även kallat avfallstrappan, är styrande för hur kommunerna ska hantera avfallet i Sverige och inom EU. Avfallstrappan anger vilken prioriteringsordning för hur avfallet som uppstår ska hanteras.

Enligt första steget i avfallstrappan ska vi *minimera* mängden avfall, alltså se till att det skapas så lite avfall som möjligt. Det är det bästa sättet att ta vara på jordens resurser och minska påverkan på miljön.

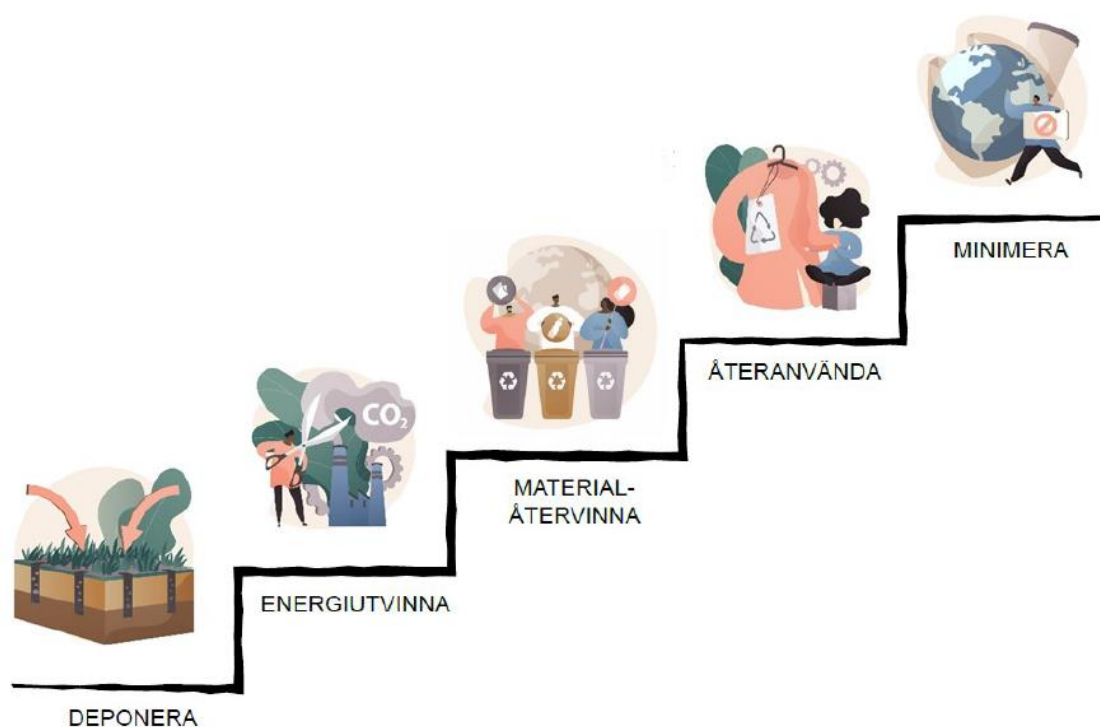
Andra steget i avfallstrappan säger att det avfall som uppstår ska vi *återanvända* i möjligaste mån, till exempel genom att skänka bort gamla saker så att någon annan kan använda dem i stället. När vi behöver nya saker är det allra bäst att handla second hand.

När återanvändning inte är möjligt ska vi *materialåtervinna* avfallet, detta är det tredje steget i avfallstrappan. Det gör vi genom att till exempel källsortera förpackningar, returpapper och matavfall eller sortera andra saker som inte längre går att använda på återvinningscentralen.

Om avfallet inte går att materialåtervinna ska vi enligt fjärde steget i avfallstrappan *energiutvinna* avfallet genom förbränning.

Sista steget i avfallstrappan är att avfallet går till *deponering*. Avfall som måste deponeras är avfall som inte kan hanteras på något annat sätt. Det kan till exempel röra sig om avfall som måste ut ur kretsloppet för att det inte är lämpligt eller möjligt att återvinna.

Figur 2. Avfallstrappan, Bilder: VIGE

AGENDA 2030

År 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, en universell agenda som innehåller de 17 Globala målen för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Hållbar utveckling definieras av FN som utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Agenda 2030 ska minska fattigdom, orättvisor och ojämlikheter, samt lösa klimatkrisen under de kommande 15 åren. Alla världens länder ska inkluderas i arbetet för en hållbar värld. För att uppnå målen krävs det att både regeringar, privat sektor, civilsamhälle och medborgare samarbetar. Vissa av de övergripande målen kopplar särskilt mot avfallsplanen:

För ett fungerande hållbart samhälle krävs en hållbar resurs- och avfallshantering. För att uppnå alla 17 mål i Agenda 2030 för social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet är det av vikt att vi frångår den linjära samhällsmodellen och anammar en cirkulär resurs- och avfallshantering. För att bygga ett socialt och ekonomiskt hållbart samhälle måste vi hålla oss inom de planetära gränserna genom att hushålla med de resurser vi har och satsa på mer användning av förnyelsebara resurser. Både vad gäller återbruk och återvinning i samhället har avfallshanteringen en stor roll.

Avfallsplanen för Arvika, Eda och Årjäng tar hänsyn till miljömässiga, sociala och ekonomiska perspektiv och därmed genomsyrar alla mål i Agenda 2030. Det finns 2 mål i Agenda 2030 som går att lyfta fram lite extra i arbetet med hållbar resurs- och avfallshantering.

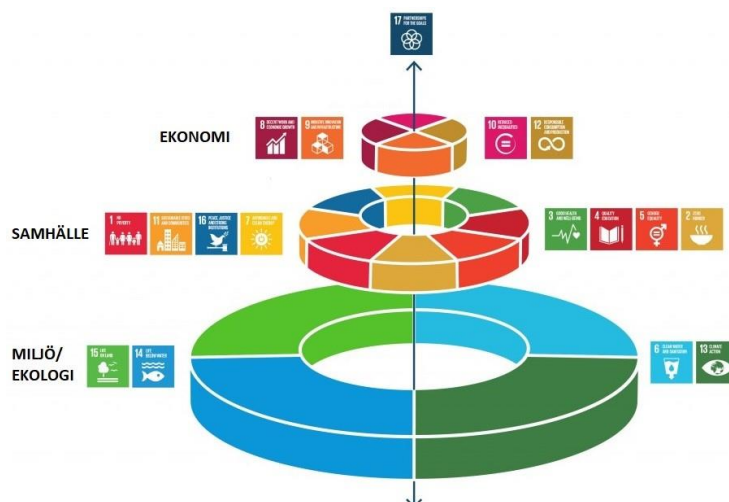

Mål nummer 11, Hållbara städer och samhällen, anger vikten av en hållbar stadsutveckling. Hållbar stadsutveckling omfattar hållbart byggande och hållbar planering av bostäder, infrastruktur, offentliga platser, transporter, återvinning och säkrare kemikaliehantering som i sin tur kräver ny teknik och samarbete mellan flera sektorer. Inkluderande och innovativ stadsplanering behövs för att göra städerna säkra och hållbara för framtiden.

Mål nummer 12, Hållbar konsumtion och produktion, är det mål som direkt påverkar avfallshanteringen. Målet säger att en omställning till en hållbar konsumtion och produktion av varor är en nödvändighet för att minska vår negativa påverkan på klimat, miljö och människors hälsa. Det handlar om att till exempel halvera matsvinnet, miljövänlig hantering av farligt avfall, effektivt och hållbart nyttjande av naturresurser, hållbar konsumtion och produktion och att minska mängden avfall markant.

Figur 3. Bild som illustrerar hur målen i Agenda 2030 samspelar med varandra. Bildkälla: globalamalen.se

NATIONELLA MILJÖMÅL

Kommunens avfallshantering styrs även av nationella miljömål. Sveriges nationella avfallsplan anger att det långsiktiga målet är en cirkulär ekonomi där avfall i princip inte uppstår och resurser behålls i samhällets kretslopp eller på ett hållbart sätt återförs till naturens eget kretslopp. Särskilt farliga ämnen bör fasa ut från kretsloppen.

De svenska miljökvalitetsmålen består av generationsmålet samt 16 miljökvalitetsmål med tillhörande etappmål. Generationsmålet är tillsammans med de 16 miljömålen ett löfte till framtida generationer om frisk luft, hälsosamma miljöer och rika miljöupplevelser där de stora miljöproblemen är lösta. Det är framför allt tre miljökvalitetsmål som avfallsplanen särskilt kan bidra till uppfyllandet av.

Figur 4. Tre av de svenska miljökvalitetsmålen som berörs av avfallsplanen. Källa: sverigesmiljomal.se

Begränsad klimatpåverkan

Giftfri miljö

God bebyggd miljö

Inom målet God bebyggd miljö finns även en precisering för hållbar avfallshantering. Målet säger att "avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallens påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras".

För att nå miljömålen har regeringen fastställt tre etappmål som rör avfall för ökad resurshushållning inom livsmedels-, hushålls- och byggsektorn:

- Förberedande för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning av icke-farligt bygg- och rivningsavfall, med undantag av jord och sten, ska årligen fram till år 2025 uppgå till minst 70 viktprocent.
- Senast år 2025 ska förberedelse för återanvändning och materialåtervinning av kommunalt avfall ha ökat till minst 55 viktprocent, 2030 till minst 60 viktprocent och 2035 ha ökat till minst 65 viktprocent.
- Senast år 2023 ska minst 75 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring och biogas tas tillvara.

I den nationella avfallsplanen anges också prioriterade avfallsflöden som har utpekat särskilt stor miljöpåverkan och bör prioriteras. Dessa avfallsflöden omfattar textil, livsmedel, plast, bygg- och rivningsavfall, elektronik och nedskräpning.

REGIONALA OCH LOKALA MÅL

Länsstyrelsen Värmland har antagit ett regionalt åtgärdsprogram för miljömålen som ska gälla mellan åren 2021 och 2025. Syftet med åtgärdsprogrammet är att öka förutsättningarna att nå de nationella miljökvalitetsmålen. Åtgärdsprogrammet gäller mellan åren 2021–2025 och har fem fokusområden: minskad klimatpåverkan, hållbar samhällsplanering, hälsa och livsstil, hållbart vatten samt hållbart brukande av skogs- och odlingslandskap.

Arvikas vision, ett Arvika som glöder, innebär ett sätt att vara snarare än ett mål att uppnå. Visionen innebär bland annat att ett hållbart samhälle är en självklarhet, kommunen tar ansvar för kommunens resurser och skapar möjligheter för cirkulär ekonomi. Kommunen arbetar för en ökad resurshushållning och en giftfri vardag, och arbetar särskilt med att minska matsvinnet.

Eda kommun har under år 2020 antagit en hållbarhetsstrategi som syftar till att lägga en grund för det åtgärdsarbete som behöver vidtas för att uppnå de mål som fastställts såväl globalt som nationellt. I strategin anges att kommunen arbetar med insatser för en hållbar konsumtion och att minska mängden avfall, som till exempel minskat matsvinn och större möjligheter till återbruk.

Årjängs kommun har som vision att vara en kommun med tillväxt i fokus, där hållbar utveckling prioriteras, ekonomisk, miljömässig och social. Kommunens koncernmål inom fokusområdet Hållbarhet är bland annat att minska matsvinnet i kommunens verksamheter samt minska elförbrukningen på kommunala fastigheter och anläggningar.

BARNPERSPEKTIVET

I avfallsplanen har barnen fått göra sin röst hörd. Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, ska barnens bästa alltid tas i beaktande vid beslut som rör barn och alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. Barnkonventionen antogs av FN år 1989 och är sedan 1 januari år 2020 svensk lag.

Under varje målområde finns en ruta "Barnens tips" som skolbarnen i kommunerna varit inblandade i att formulera. "Barnens tips" har samlats in via en enkät som skickats ut till mellanstadieklasser runt om i respektive kommun. Enkäten har barnen själva kunnat svara på via ett digitalt svarsformulär. Några skolor har också besökts av deltagare i projektgruppen, i syfte att informera om avfallshantering med fokus på målområdena och ta in synpunkter till avfallsplanen.

Barnkonventionen är ett rättsligt bindande internationellt avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter och syftar till att ge barn oavsett bakgrund rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som tillsammans utgör en helhet och utgår från fyra grundläggande principer som ska vara styrande för tolkningen av konventionens övriga artiklar:

- Artikel 2 – Alla barn har samma rättigheter och lika värde.
- Artikel 3 – Barnens bästa ska betraktas vid beslut som rör barn.
- Artikel 6 – Alla barn har rätt till liv och utveckling.
- Artikel 12 – Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och att få den respekterad.

Foto: Vandring i giftfri miljö, Glaskogen, Arvika kommun

5. NULÄGE OCH FRAMTID I REGIONEN

I Sveriges nationella avfallsplan och avfallsförebyggande program kan man läsa att cirka 60 % av världens ekosystem utnyttjas på ett icke hållbart sätt och trycket på resurserna förväntas öka i framtiden, på grund av ökad befolkning och levnadsstandard. Den höga konsumtionen av produkter och tjänster bidrar negativt till att nå flertalet miljö- och generationsmål. Att göra mer med mindre är ett sätt att uttrycka resurseffektivitet och för att uppnå detta måste det till en samhällsändring. Den totala mängden avfall måste minska. Mängden återbruk måste öka och det avfall som uppstår måste materialåtervinnas i högre grad.

Idag sker ett samarbete mellan renhållningen och återbruksorganisationer i Arvika, Eda och Årjängs kommuner. Som besökare på kommunernas återvinningscentraler finns det möjlighet att lämna ifrån sig sitt grovavfall till återbruk, till viss del även byggavfall såsom fönster och dörrar. Återbruket behöver dock utvecklas mer och i detta ingår också att uppmuntra kommuninvånarna att köpa mer återbrukade produkter, inte bara lämna in till återbruk. Ett ökat samarbete mellan kommunen och ideella organisationer som hanterar återbrukade produkter bör undersökas för att bättre uppmärksamma möjligheten att köpa och lämna produkter för återbruk. Det finns också stora möjligheter till att öka återbruk av bygg- och rivningsavfall. En stor del av det bygg- och rivningsavfall som uppstår går idag till energiutvinning, materialåtervinning eller deponering. En del av detta är fullt möjligt att återanvända i andra projekt.

En väsentlig del av det kommunala avfallet som uppstår i hushållen går idag till energiutvinning (förbränning). Plockanalyser som genomförs vart fjärde år i Arvika, Eda och Årjäng visar att mellan 30–35 % av avfallet som läggs i restavfallet är förpackningar och returpapper. Mellan 20–40 % är matavfall och en viss procent utgörs av farligt avfall och textilier. Genom att sortera ut förpackningarna till materialåtervinning, och matavfallet till biologisk behandling, kan mängden avfall till energiutvinning minska markant. Därför har också kraven från nationell nivå skärpts när det gäller just detta avfall. Den nya förpackningsförordningen som beslutades av regeringen i juni år 2022 innebär att kommunerna tar över insamlingsansvaret för förpackningar samtidigt som kraven skärps att insamlingen ska ske fastighetsnära, och inte enbart via återvinningsstationer såsom det görs idag. Att sortera ut matavfallet separat är inte längre valbart för kommunerna från och med januari år 2024 utan ett system för detta ska erbjudas i samtliga kommuner. I Arvika finns det ett system för separat insamling av matavfall och i Eda och Årjängs kommuner är det under införandet. Både dessa lagkrav leder till att mängden restavfall minskar och mer återvunnet material ger lägre klimatpåverkan och lägre energiåtgång.

En viktig pusselbit för att möta framtidens utmaningar inom avfallshantering är samverkan. Samverkan mellan Arvika, Eda och Årjäng och även med övriga Värmlandskommuner är en nödvändighet för att kunna uppnå ställda miljömål. Samtliga kommuner deltar i nätverket för Avfall Värmland och kommer fortsätta så framöver. Avfallsplanens framtagande har också lett till mer samverkan mellan de tre kommunerna och bådär gott för framtida samarbete.

6. STYRMEDEL OCH VERKTYG

För att uppnå avfallsplanens mål och delmål används olika styrmedel och verktyg. Ett övergripande viktigt verktyg för att nå avfallsplanens mål är samverkan, inom och mellan kommunerna. Genom till exempel gemensamma upphandlingar, samordning av avfallstransporter eller andra åtgärder kan vi tillsammans arbeta för att nå de högt uppställda lokala, regionala och nationella målen.

INFORMATION OCH KOMMUNIKATION

För att en kommuninvånare ska kunna göra rätt måste denne ha fått information om vad som är rätt. Information och kommunikation är ett väldigt viktigt styrmedel för att uppnå målen i avfallsplanen. Samtidigt är det en utmaning att nå ut i dagens samhälle där information sprids snabbt och i stort överflöd. Det är viktigt att fundera över vem som är mottagare av informationen, att den kommuniceras ut på ett enkelt, lättförståeligt och tydligt sätt. Det handlar i praktiken om att jobba med flera informationskanaler såsom trycksaker, hemsidor, sociala medier, kundservice och inte minst personliga möten på till exempel återvinningscentralen.

Information och kommunikation handlar inte bara om att ta fram rätt sorts kommunikationsmaterial. I det kommunikativa arbetet är det också viktigt att få människor att ändra synen på avfall och sopsortering. Genom att förmedla att avfallet är en resurs och att det finns ett mervärde att sortera rätt ökar förståelsen för varför just mitt beteende måste förändras. Nudging är en metod som kan användas för att uppnå just det här, som fokuserar på att identifiera beteenden och inte attityder.

TAXOR OCH FÖRESKRIFTER

Kommunen kan med hjälp av taxor och föreskrifter styra kunder till ett önskat beteende. De kommunala renhållningsföreskrifterna reglerar till exempel hur avfall som uppstår i kommunen ska sorteras. Föreskrifterna i sig bidrar sällan till bättre hantering av avfallet, utan ett parallellt arbete med kommunikation och information är viktigt. Kommunens roll som tillsynsmyndighet är också viktig då kommunen kan ställa krav på företag och verksamheter utifrån renhållningsföreskrifterna och miljöbalken.

I renhållningstaxan har kommunen möjlighet att ekonomiskt styra kunderna mot ett mer miljövänligt beteende, genom att till exempel ta ut en högre avgift på större sopkärl eller ett sopkärl där kunden väljer bort sortering av matavfall. Det billigaste alternativet ska också vara det mest miljövänliga.

INKÖP OCH UPPHANDLING

Kommunen har stora möjligheter att ställa krav i offentliga upphandlingar. Genom att till exempel ställa krav på ökat återbruk eller större andel återvunnet material i produkter kan kommunen som organisation bidra till att uppfylla målen i avfallsplanen.

FYSISK PLANERING AV STADEN

Kommunens system för avfallshantering samt samhällsuppbyggnad och infrastruktur kan användas som styrmedel för att öka insamlingsgrader och tillgängligheten. Det finns flera åtgärder i avfallsplanens handlingsplan där fler möjligheter till insamling av avfall samt platser för återbruk ska undersökas.

7. GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING

Tjänstepersoner inom respektive kommun har huvudansvaret för genomförandet av handlingsplanens åtgärder. Varje åtgärd åtföljs av en ansvarande verksamhet/avdelning och det är denna som är ansvarig för att åtgärden ska genomföras inom angiven tidsram. Åtgärderna ska integreras med ordinarie verksamhetsplanering och i strategisk planering där det är relevant. Berörd verksamhetschef ansvarar för att förmedla en kontaktperson för utförande och rapportering. Kontaktpersonen ska förmedlas till ansvarande enhet för uppföljning i respektive kommun så snart som möjligt efter planens ikraftträdande.

För att bedöma hur arbetet med att nå planens mål går behöver kontinuerliga uppföljningar göras under planperioden. På så sätt finns också möjlighet att i ett tidigt skede se om förstärkta resurser eller ett annorlunda arbetssätt krävs inom något område eller om planen behöver revideras.

Under varje delmål finns kort beskrivet vilka nyckeltal som ska följas upp. Renhållningsavdelningen i Årjängs kommun och Teknik i Väst AB för Arvika och Eda har det övergripande ansvaret för uppföljningen av avfallsplanen. En gemensam uppföljning av avfallsplanen med handlingsplaner kommer att göras årligen via möte med respektive kommuners tjänstepersoner med ansvar för något eller några åtgärder. Avfallsplanen kommer att revideras efter halva planperioden år 2026.

Resultatet av uppföljningen redovisas årligen till styrelsen i Teknik i Väst AB, serviceutskottet i Eda kommun och till kommunstyrelsen i Årjängs kommun.

Foto: Cykeltur i frisk luft, Årjängs kommun

8. FÖRTECKNING AV BILAGOR

BILAGA 1 - HANDLINGSPLANER

BILAGA 2 - NULÄGESBESKRIVNING

BILAGA 3 - FRAMTIDA INSAMLINGSSYSTEM OCH ANLÄGGNINGAR

BILAGA 4 - NEDLAGDA DEPONIER

BILAGA 5 - PROCESS FÖR FRAMTAGANDE AV PLANEN

BILAGA 6 - UPPFÖLJNING AV TIDIGARE AVFALLSPLANER

BILAGA 7 - LAGSTIFTNING OCH REGELVERK

BILAGA 8 - MILJÖBEDÖMNING

BILAGA 9 - UTSTÄLLNING OCH SAMRÅD

BILAGA 10 - DEFINITIONSLISTA

9. REFERENSER

IVL Svenska Miljöinstitutet, *Byggåterbruksguiden*, 2021

Naturvårdsverket, *Plastavfall*, URL adress:

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/avfall/avfallslag/plastavfall/> 2022-08-12

FN, *Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling*, URL adress: [Agenda 2030 - globala mål för hållbar utveckling - Svenska FN-förbundet](#) 2022-08-30

Naturvårdsverket, *Sveriges miljömål*, URL adress: <https://sverigesmiljomal.se/> 2022-05-01

Sveriges nationella avfallsplan, *Att göra mer med mindre - Nationell avfallsplan och avfallsförebyggande program 2018–2023*, 2020

UNDP, *Agenda 2030*, URL adress: <https://www.globalamalen.se/> 2022-05-01

Unicef, *Barnkonventionen*, URL adress: <https://unicef.se/barnkonventionen> 2022-05-01